

**SOVYETLER BİRLİĞİ’NDE GULAG SİSTEMİ: KARAGANDA KAMPI (KARLAG) ÖRNEĞİ
ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME***

 <https://doi.org/10.53718/gttad.1633147>

 NURULLAH ÇETİN**

ÖZ

Sovyetler Birliği’nde zorunlu çalışma kamplarının merkezi organizasyonundan sorumlu olan GULag, *Glavnoye Upravleniye Lagerey* ifadesinin kısaltmasıdır. 1917 Ekim Devrimi’nden sonra bu kamplar, yeni rejimin ideolojik, siyasi ve ekonomik dönüşüm hedeflerini gerçekleştirmek için yapılandırılarak rejime muhalif ya da tehdit olarak görülen grupların tecrit edildiği mekânlar haline gelmiştir. Stalin döneminde sanayileşme ve kolektifleştirme politikalarıyla genişleyen bu sistem, mahkûm emeğini kullanarak Sovyet ideolojisini güçlendirmeye ve ekonomik kalkınma projelerini desteklemeye odaklanmıştır. Bu doğrultuda, Sovyet coğrafyasının farklı bölgelerinde kamplar kurulmuştur. Zengin doğal kaynaklara sahip Kazakistan, bu kampların yoğunlaştığı önemli bir bölge olmuştur. Özellikle Karaganda bölgesinde kurulan Karaganda Islah ve Çalışma Kampı (Karagandinskiy Ispravitelno-Trudovoy Lager-KarLag), tarımsal ve endüstriyel üretime katkı sağlarken siyasi ve etnik muhaliflerin ağır koşullarda çalıştırıldığı bir merkez olarak öne çıkmıştır. Bu bağlamda, GULag sistemi ve KarLag gibi oluşumların incelenmesi, Sovyet otoriter rejiminin ideolojik, ekonomik ve sosyal sürdürülebilirlik politikalarını anlamak açısından büyük önem taşımaktadır. Bu çalışma, KarLag örneği üzerinden Sovyet kamp sisteminin ekonomik ve toplumsal etkilerini derinlemesine analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu çalışmada, KarLag’ın Sovyet sanayileşme ve ideolojik dönüşüm projelerine katkılarının yanı sıra mahkûmlar üzerindeki etkisi de analiz edilmektedir. Akademik literatürde yeterince incelenmemiş olan bu konu, arşiv belgeleri ve bilimsel kaynaklar ışığında değerlendirilmiş, kamp sisteminin sosyo-ekonomik ve kültürel sonuçlarına dair özgün bir bakış açısı sunulmuştur. Çalışma, insan hakları ihlalleri ile bölgesel dönüşüm süreçlerini analiz ederek, Sovyet rejiminin baskıcı politikalarını anlamaya yönelik önemli bir katkı sağlamayı hedeflemektedir.

Anahtar Kelimeler: Sovyetler Birliği, Kazakistan, Çalışma Kampları, GULag, KarLag.

**THE GULAG SYSTEM IN THE SOVIET UNION: AN EVALUATION THROUGH THE
KARAGANDA CAMP (KARLAG) CASE**

ABSTRACT

The GULag, an abbreviation for Glavnoye Upravleniye Lagerey, was responsible for the centralized organization of forced labor camps in the Soviet Union. After the 1917 October Revolution, these camps were structured to implement the ideological, political, and economic transformation objectives of the new regime, serving as spaces for the isolation of groups perceived as opponents or threats. This system expanded during the Stalin era with industrialization and collectivization policies, focusing on reinforcing Soviet ideology and supporting economic development projects through the use of prisoner labor. Accordingly, camps were established in different parts of the Soviet geography. Kazakhstan, with its rich natural resources, was an important region where these camps were concentrated. The Karaganda Correctional and Labour Camp (Karagandinskiy Ispravitelno-Trudovoy Lager-KarLag), established especially in the Karaganda region, stood out as a centre where political and ethnic dissidents were employed under harsh conditions while contributing to agricultural and industrial production. In this context, analyzing the GULag system and institutions such as KarLag is crucial for

* Bu makale, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’nde, Dr. Öğr. Üyesi Ali Ahmetbeyoğlu danışmanlığında Nurullah Çetin tarafından hazırlanan “Arşiv Belgelerine Göre Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin Kazakistan’daki Repressiya Siyaseti (1930-1940)” başlıklı doktora tezinden üretilmiştir.

** Dr., İstanbul/TÜRKİYE, E-Posta: nurullahcetin09@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-4202-5966.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE GULAG SİSTEMİ: KARAGANDA KAMPI (KARLAG) ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

understanding the ideological, economic, and social sustainability strategies of the Soviet authoritarian regime. This study aims to provide an in-depth analysis of the economic and social impacts of the Soviet camp system through the case of KarLag. In this study, KarLag's contributions to Soviet industrialization and ideological transformation projects, as well as its impact on prisoners, are analyzed. This topic, which has not been sufficiently explored in the academic literature, has been evaluated in light of archival documents and scholarly sources, offering a unique perspective on the socio-economic and cultural consequences of the camp system. By analyzing human rights violations and regional transformation processes, this study aims to make a significant contribution to understanding the repressive policies of the Soviet regime.

Keywords: Soviet Union, Kazakhstan, Labour Camp, GULag, KarLag.

GİRİŞ

Sovyetler Birliği'nde kamp sistemi, devrimin ilk yıllarından itibaren şekillenmeye başlayan bir kurum olarak ortaya çıkmıştır. Bolşevikler, Çarlık Rusya'sının zorunlu çalışma ve sürgün uygulamalarını devralarak, bunları ideolojik hedefleri doğrultusunda yeniden yapılandırmıştır. 1917 Ekim Devrimi, Rusya tarihinin siyasi, ekonomik ve toplumsal dönüşümlerle dolu bir dönemini başlatmış, yeni Sovyet rejimi özellikle erken dönemde çok sayıda siyasi ve toplumsal zorlukla karşı karşıya kalmıştır. Devrimin ardından ortaya çıkan sınıfsal ve ideolojik farklılıklar, yeni yönetimin otoritesini sağlamlaştırma çabalarını yönlendiren başlıca etkenler olmuştur. Bu dönemde yaşanan 1918-1921 yılları arasındaki iç savaş, Bolşeviklerin daha örgütlü bir yönetim mekanizması kurma ihtiyacını gündeme getirmiştir. Bu bağlamda, toplama ve çalışma kampları, siyasi muhalefeti kontrol altına alma ve sosyalist dönüşümü destekleme amacıyla gündeme gelmiştir. Stalin döneminde ise, kolektifleştirme ve sanayileşme politikalarını desteklemek amacıyla bu kamp ağı genişletilmiş ve yalnızca ekonomik kalkınmaya değil, aynı zamanda ideolojik kontrolün sağlanmasına da hizmet eden bir yapıya dönüştürülmüştür. Sovyet rejimi, muhalif olarak görülen unsurları kontrol altına almak ve "vatan hainleri" olarak nitelendirilen kişileri çalışma kamplarında çalıştırarak toplumu dönüştürmeyi hedeflemiştir.¹

Sovyetler Birliği'nde çalışma kamplarının yaygınlaştığı coğrafyalardan biri de Kazakistan olmuştur. Geniş bozkır alanları, zengin yeraltı kaynakları ve nüfus yoğunluğunun düşük olduğu bu coğrafya, Sovyet rejimi tarafından zorunlu çalışma sistemi için elverişli bir bölge olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda, Karaganda bölgesi, coğrafi özellikleri, zengin yeraltı kaynakları ve Sovyet kalkınma projeleri kapsamında sunduğu geniş iş gücü potansiyeli nedeniyle kamp kurulması açısından stratejik bir önem taşımıştır. KarLag, 1930'larda Stalin'in kolektifleştirme ve sanayileşme politikaları doğrultusunda, tarımsal ve endüstriyel üretimi desteklemek üzere tasarlanmıştır. Kamp, yalnızca ekonomik üretime katkı sağlamakla kalmamış, aynı zamanda siyasi muhaliflerin, etnik azınlıkların ve "halk düşmanı" olarak nitelendirilen bireylerin tecrit edilip zorla çalıştırıldığı bir merkez olarak işlev görmüştür.²

KarLag, Karaganda'nın Dolinka köyü merkez alınarak, kuzey-güney doğrultusunda yaklaşık 300 km, doğu-batı doğrultusunda yaklaşık 200 km uzunluğunda bir alanı kapsayacak şekilde organize edilmiştir. Kampın geniş arazisi içinde kömür madenciliği, demir-çelik üretimi, tarım ve hayvancılık faaliyetleri gibi çok sayıda ekonomik etkinlik gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, kampın yönetim birimleri, mahkûmlar için ayrıntılı bir iş bölümüne dayanarak hem Sovyet ekonomisine hem de bölgedeki altyapı projelerine önemli katkılarda bulunmuştur. Bu faaliyetler sırasında mahkûmlar ağır fiziksel koşullarda çalıştırılmış, sağlık ve yaşam standartları büyük ölçüde ihmal edilmiştir. Dolayısıyla KarLag, Sovyet sanayileşme politikalarının ekonomik hedeflerini gerçekleştirmek için kullanılan önemli bir araç olmasının yanı sıra, toplumsal kontrol ve ideolojik dönüşüm mekanizmalarının bir parçası olarak da dikkat çekmiştir.³

Bu çalışma, Sovyetler Birliği'nde GULag sisteminin ekonomik, toplumsal ve ideolojik etkilerini KarLag örneği üzerinden kapsamlı bir şekilde ele alarak literatüre önemli bir katkı yapmayı amaçlamaktadır. GULag sisteminin bireyler üzerindeki insan hakları ihlalleri ile bölgesel dönüşüm süreçlerine etkilerini arşiv belgeleri ve akademik kaynaklar ışığında derinlemesine analiz eden bu çalışma, Sovyetler Birliği'nin otoriter rejim politikalarının tarihsel bir değerlendirmesini sunmaktadır. Literatürde az incelenmiş bir konuya odaklanan makale, KarLag'ın Sovyet ideolojisinin toplumsal mühendislik projelerindeki rolünü ve bu projelerin Sovyet modernleşme süreçlerine katkısını detaylı bir şekilde ortaya koymaktadır. Çalışma, Sovyet baskıcı politikalarının tarihsel dinamiklerini ve bu süreçlerin günümüze ulaşan sosyo-ekonomik etkilerini anlamaya yönelik özgün bir akademik perspektif sunmaktadır.

¹Aleksandr Soljenitsin, *The Gulag Archipelago: An Experiment in Literary Investigation*, C. 1, Trans. Thomas P. Whitney, Harper & Row, New York, 1973, s. 54-57.

²Nurbek Khairmukhanmedov, "Stalin Dönemindeki Siyasi Muhalifleri Tasfiye Uygulamaları ve Çalıştırma Kampları", *bilig*, S. 41, 2007, 157.

³Karaganda. *Karagandinskaya Oblast: Entsiklopediya*, Atamura, 2008, s. 34.

1. Sovyet Kamp Sisteminin Oluşumu

Sovyet çalışma kamplarının oluşumu, Bolşevik Devrimi'ni takip eden dönemde yaşanan ekonomik ve siyasi sorunların bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. 1917 Devrimi'nin ardından Bolşevik yönetimi, iktidarını güçlendirmek için çeşitli yöntemler geliştirmiştir. Bu süreçte sınıfsal ve ideolojik muhalefetin baskı altına alınması temel bir öncelik haline gelmiştir. Toplama kampları, bu muhalefeti etkisiz hale getirmek ve yönetimin otoritesini pekiştirmek amacıyla gündeme gelmiştir. İç savaşın yarattığı koşullar, ekonomik kaynakların sıkı bir denetim altına alınmasını ve toplumsal tepkilerin bastırılmasını zorunlu kılmıştır. Bu durum, yeni yönetimin baskıcı yöntemlere yönelmesine zemin hazırlamıştır. İlk başta geçici bir çözüm olarak düşünülen toplama kampları, zamanla ideolojik kontrolü sağlamanın ve toplumsal düzeni değiştirme çabalarının bir aracı haline gelmiştir. Bu süreçte, söz konusu kamplar Sovyet yönetiminin baskı politikalarının temel unsurlarından biri olmuştur.⁴

Kampların oluşturulmasına yönelik ilk hukuki temel, Rusya Sovyet Federatif Sosyalist Cumhuriyeti'nin (RSFSC) ilk Anayasası'nda yer almıştır. Anayasa'nın 23. maddesi, sosyalist devrimin çıkarlarına zarar verdiği değerlendirilen bireylerin ve grupların haklarından mahrum bırakılmasını öngörmektedir. Bu hüküm, yeni devletin baskıcı politikalarının şekillendiği dönemde önemli bir araç haline gelmiştir.⁵ 23 Temmuz 1918 tarihli Özgürlükten Yoksun Bırakma Geçici Talimatı, cezalandırma sisteminde önemli bir dönüm noktası olmuş ve hapis cezasının tüm durumlarda zorunlu çalışmayla birleştirilmesini zorunlu kılmıştır.⁶ Bu dönemde Lenin, kulak isyanları gibi yerel ayaklanmaların bastırılmasında sert yöntemler kullanılmasını teşvik etmiş ve devletin baskıcı politikalarının güçlenmesinde etkili olmuştur.

Savaş komünizmi politikalarının neden olduğu ekonomik baskılar, aynı dönemde devletin baskıcı yöntemlerinin genişlemesine yol açmıştır. Bu bağlamda, Penza bölgesinde 5 Ağustos 1918 tarihinde zorla gıda toplama uygulamalarına karşı bir köylü ayaklanması patlak vermiş ve kısa sürede çevredeki köylere yayılmıştır. Gelişmeler üzerine V. Lenin, 9 Ağustos'ta Penza'ya gönderdiği telgraflarda isyancılara karşı sert tedbirler alınmasını talep etmiş ve "varlıklı köylüler, din adamları ve eski rejim destekçilerine karşı kitlesel baskıcı yöntemler uygulanmasını, şüpheli unsurların kent dışındaki toplama kamplarında hapsedilmesini" önermiştir.⁷ Halk Komiserler Konseyi'nin 5 Eylül 1918 tarihinde yayımlanan "Kızıl Terör Hakkında" kararname, karşı-devrimci unsurların toplama kamplarında tecrit edilmesine resmi olarak onay vermiştir.⁸ Bu kararname, devrim karşıtı unsurların bastırılmasında toplama kamplarının ve sert önlemlerin yaygın bir şekilde kullanılmasına zemin hazırlamıştır.

Kızıl Terör süreci, Sovyetler Birliği'nde toplumsal kontrol ve baskı mekanizmalarının kurumsallaşmasını hızlandırmıştır. Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi tarafından 15 Nisan 1919 tarihinde yayımlanan "*Zorunlu Çalışma Kampları Hakkında*" kararname, zorunlu çalışma kamplarının kurulması ve temel yönetim mekanizmasını düzenleyen ilk yasal çerçeveyi oluşturmuştur. Bu kararname, kampların İl Yürütme Komiteleri bünyesinde oluşturulmasını ve başlangıçta Olağanüstü Komisyonlar tarafından organize edilmesini öngörmüş, ancak ilerleyen süreçte bu yönetimin ilgili idari birimlere devredilmesini planlamıştır. Mahkûmların zorunlu çalışmaya tabi tutulması ve kaçış girişiminde bulunanlara ağır cezalar uygulanması, yetkili Sovyet makamları tarafından hükme bağlanmıştır. Bununla birlikte, Sovyet mahkemeleri tarafından hüküm giymiş belirli kişi gruplarının bu kamplara sevk edilmesi kararlaştırılmıştır. Kampların merkezi yönetimi İçişleri Halk Komiserliği (NKVD) tarafından sağlanırken, liderlerin atanması İl Yürütme Komitelerine bırakılmıştır. Finansman ve lojistik destek NKVD tarafından sağlanmış, tıbbi ve sıhhi denetimler ise yerel sağlık müdürlüklerinin yetki alanına bırakılmıştır. Ayrıca kararname, NKVD'ye kampların işleyişine dair ayrıntılı hüküm ve talimatlar geliştirme görevi vermiştir.⁹

Tüm Rusya Merkezi Yürütme Komitesi'nin 17 Mayıs 1919'da yayımladığı "*Zorunlu Çalışma Kampları Hakkında*" başlıklı kararname, RSFSC'de zorunlu çalışma kamplarının kuruluşu, yönetimi ve işleyişine ilişkin esasları ayrıntılı bir şekilde düzenlemiştir. NKVD'ye bağlı olarak, yerel İcra Komitelerinin gözetiminde organize edilen kampların her ilde en az 300 kişilik kapasiteye sahip olacak şekilde belirli sürelerde açılması zorunlu kılınmış ve mahkûmların fiziksel iş gücünden yararlanılması temel amaç olarak belirlenmiştir. Çalışma saatleri, ücretlendirme, disiplin kuralları ve sağlık denetimlerine dair ayrıntılı hükümler içeren kararname, kadın ve çocukların ayrı kamplarda tutulmasını şart koşmuştur. Kampların tüm masraflarının mahkûm emeğiyle

⁴ G. M. Ivanova, *Istoriya GULAGa, 1918–1958: Sotsialno-Ekonomicheskii i Politiko-Pravovoy Aspekty*, Nauka, Moskva, 2006, s. 127.

⁵ O. N. Panova, "Genezis i Evolyutsiya Penitentsirnoy Sistemy na Solovkakh v 1920–1939 gg.", *GULAG na Severe Rosii: Materialy Vserossiyskoy Nauchnoy Konferentsii s Mezhdunarodnym Uchastiem (27–28 oktyabrya 2009 g., Ukhta)*, Ch. 1, Institut Yazyka, Literatury i Istoriy Komi Nauchnogo Tsentra Uralskogo Otdeleniya Rossiyskoy Akademii Nauk, Siktivkar, 2011, s. 40.

⁶ *Sobranie Uzakoneniy i Rasporyazheniy Rabochego i Krestyanskogo Pravitelstva za 1917–1918 gg.*, Sost. Upravleniye Delami Sovnarkoma SSSR, Moskva, 1942, s. 708-714.

⁷ V. I. Lenin, *Polnoe Sobranie Sochineniy*, T. 50, Izdatelstvo Politicheskoy Literatury, Moskva, 1960, s. 144.

⁸ *Kultura v Normativnykh Aktakh Sovetskoy Vlasti: 1917–1922*, Ed. K. E. Rybak, ZAO, Yuridicheskii Dom, Yustitsinform, Moskva, 2009, s. 100.

⁹ *GULAG (Glavnoe Upravlenie Lagerey) 1917–1960*, Ed. A. I. Kokurin and N. V. Petrov, MFD, Moskva, 2000, s. 15-16.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE GULAG SİSTEMİ: KARAGANDA KAMPI (KARLAG) ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

karşılama gerektirdiği belirtilmiş, disiplin cezaları ve kaçış durumlarına yönelik yaptırımlar açıkça tanımlanmıştır.¹⁰

Sovyetler Birliği'nde zorunlu çalışma kamplarının ilk temelleri, 1919 yılında Arkhangelsk bölgesinde atılmıştır. Nisan 1920'de, Arkhangelsk bölgesi Çeka Komiseri Sergey Andreyevich Abakumov, Solovki Adaları'nda bir zorunlu çalışma kampı organize etmekle görevlendirilmiştir. Aynı yılın Mayıs ayında Arkhangelsk'te Zorunlu Çalışma Kampları İdaresi kurulmuş, bu dönemde bölgede Şenkursk, Holmogor, Pertominsk ve Solovki kampları faaliyet göstermeye başlamıştır. Ancak bu kamplar, Kuzey Bölgesi'ne dağılmış olmaları ve her birinin yalnızca 300 mahkûmu barındırması nedeniyle yeni kurulan devletin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzak kalmıştır. Mahkûmların tek bir merkezde toplanması fikri, güvenliğin artırılması, bakım maliyetlerinin düşürülmesi ve ulusal ekonomiye daha etkili bir katkı sağlanması gibi stratejik hedefler doğrultusunda önem kazanmıştır. Bu hedefler doğrultusunda, 16 Haziran 1920'de Gizli Operasyon Dairesi Temsilcisi İvan Petroviç Rekstin, birleşik bir kamp kurulması için Solovki Adaları, Onega şehri ve Pertominsk Manastırı'nda incelemelerde bulunmuş; yapılan değerlendirmeler sonucunda Solovki Adaları uygun bir merkez olarak belirlenmiştir. Bunun ardından, Solovki Zorunlu Çalışma Kampı'nın oluşturulmasına yönelik hazırlıklar hızlandırılmıştır.¹¹

Sovyetler Birliği Halk Komiserleri Konseyi tarafından 13 Ekim 1923'te alınan karar doğrultusunda, Solovki Adası'nda "Özel Amaçlı Zorunlu Çalışma Kampı" (SLON) kurulmuş, kampın organizasyon ve yönetimi Birleşik Devlet Siyasi İdaresi'ne (OGPU) devredilmiştir. Bu bağlamda, Arkhangelsk ve Kem şehirlerinde mahkûmların sevk ve nakil süreçlerini kolaylaştırmak amacıyla geçiş merkezleri oluşturulmuş, daha önce Solovki Manastırı'na ait taşınmaz mülkler ve teknik ekipmanlar OGPU'ya herhangi bir bedel talep edilmeksizin tahsis edilmiştir. Kamp dâhilinde mahkûmlar tarım, balıkçılık, ormancılık ve diğer stratejik ekonomik sektörlerde çalıştırılmak üzere zorunlu istihdama tabi tutulmuş, bu doğrultuda faaliyet gösteren işletmeler devlet ve yerel vergilerden muaf tutulmuştur.¹² Zorunlu çalışma kamplarının sistematik biçimde yapılandırılmasının erken bir örneğini teşkil eden bu karar, ilerleyen yıllarda Gulag sisteminin kurumsallaşmasına zemin hazırlamıştır.

Sovyetler Birliği'nde zorunlu çalışma kamp sayısı, kısa bir süre içerisinde önemli bir artış göstermiştir. 1919 yılı sonunda RSFSR genelinde yalnızca 21 kamp bulunurken, 1920 yazında bu sayı 49'a, Kasım ayında 84'e, 1921 yılı Ocak ayında 107'ye ve aynı yılın Kasım ayında 122'ye yükselmiştir.¹³ Kampların genişleme süreci, genellikle yerleşimin olmadığı, idari merkezlerden uzak ve doğal koşulların son derece sert olduğu tayga, tundra ve ada gibi bölgelere mahkûmların sevkıyla gerçekleştirilmiştir. Mahkûmların ilk görevi, kamp yönetimi ve güvenlik personeli için gerekli yapıların inşası olarak belirlenmiş, ardından kendi barınaklarını çadır, yer altı sığınakları veya barakalar şeklinde inşa etmeleri ve kamp alanını tel örgülerle çevrelemeleri zorunlu kılınmıştır. Bu temel görevlerin tamamlanmasından sonra, mahkûmlar genellikle orman kesimi, maden çıkarma ve tomruk taşımacılığı gibi son derece ağır fiziksel işlerde çalıştırılmıştır. Bu zorlu çalışma koşulları, mahkûmların birçoğu için ölümlerle sonuçlanan süreçlere yol açmıştır.¹⁴

Kampların sayısındaki hızlı artışa paralel olarak, mahkûm sayılarında kayda değer bir yükseliş gözlemlenmiştir. Bu çerçevede, 12 Kasım 1919'da Moskova'da bulunan yedi kampta toplam 3.063 mahkûmun yer aldığı kaydedilmiştir. Mahkûm sayılarının kamp bazında dağılımı ise şu şekildeydi: Ivanovo Kampı'nda 564, Kojuhovo Kampı'nda 600, Andronyevo Kampı'nda 418, Vladikino Kampı'nda 191, Novospasskoe Kampı'nda 251, Novo-Peskovskoe Kampı'nda 165 ve Pokrovskoe Kampı'nda 874 kişi bulunmaktaydı.¹⁵ Solovki Kampı'nda 1924 yılında toplam 16.461 kişi bulunurken, bu sayı 1925 yılında 27.061'e, 1926 yılında 39.490'a, 1927 yılında 50.910'a ve 1928 yılında 52.635'e yükselmiştir.¹⁶ Ancak bu rakamlar, yalnızca kamplarda fiziksel olarak tutulan mahkûmları kapsamaktaydı. Pek çok tutuklu ya da kamp dışında yaşama ve çalışma izni verilmişti. Örneğin, sözde "kalıcı görevlerde" çalışanlar arasında Pokrovskoe kampında 820, Novo-Peskovskoe kampında 120 ve Kojuhovo kampında 2.385 kişi bulunmaktaydı.¹⁷

Sovyet çalışma kamplarına gönderilen mahkûmların sosyal ve siyasi yapısı çeşitli kategorilere ayrılmıştır. Bu dönemde mahkûmlar arasında, devrim öncesi Rusya'nın aristokratları, yurtdışına kaçamayan eski devlet bürokrasisi üyeleri, ele geçirilen Beyaz Ordu mensupları, dini görevlerinden vazgeçmeyi reddeden din adamları ve rahibeler, farklı mezheplerden bireyler ve idam cezasından kurtulan siyasi suçlular yer almıştır. Yeni Ekonomi Politikası (NEP) döneminde özel girişimcilik faaliyetleri yürüten NEPmanlar, ağır ve tekrarlanan suçlardan hüküm giymiş bireyler ile sosyal hayattan dışlanmış genç suçlular, mahkûm edilen gruplar arasında yer almıştır. Bununla

¹⁰ *Sobranie Uzakoneniye i Rasporozheniy Pravitelstva za 1919 g.*, Sost. Upravleniye Delami Sovnarkoma SSSR, Moskva, 1943, s. 327-332.

¹¹ Panova, *age*, s. 40.

¹² GARF, F. 5446, Op. 1, D. 2, l. 43.

¹³ Ivanova, *age*, s. 131.

¹⁴ Anne Applebaum, *Gulag: A History*, Doubleday, New York, 2003, s. 334-336.

¹⁵ Ivanova, *age*, s. 131.

¹⁶ *Sistema Ispravitelno-Trudovyykh Lagerey v SSSR, 1923–1960: Spravochnik*, Ed. M. B. Smimov, Zvenya, Moskva, 1998, s. 285.

¹⁷ Ivanova, *age*, s. 131.

birlikte, Bolşeviklerle sosyal veya siyasi bağları bulunan unsurların yanı sıra yetki aşımı ya da ahlaki çöküş gerekçesiyle suçlanan Sovyet askerleri ve Çeka mensupları da bu gruba dâhil edilmiştir. Ayrıca Bolşevik yönetimine karşı çıkan ve rejimi yıkmayı hedefleyen karşı-devrimciler de bu grupların arasında yer almıştır.¹⁸

Sonuç olarak, erken dönem Sovyet çalışma kampları, devrim sonrası ideolojik ve ekonomik dönüşümün bir aracı olarak ortaya çıkmış, siyasi muhalefeti bastırmanın yanı sıra ekonomik üretimi artırmayı hedeflemiştir. Bu kamplar, devletin kontrol mekanizmalarını güçlendirme ve toplumsal yapıyı Bolşevik ideolojisi doğrultusunda dönüştürme çabasının bir yansıması olarak işlev görmüştür. Ancak bu süreçte, mahkûmlar ağır çalışma koşulları, kötü yaşam standartları ve insanlık dışı muamelelerle karşılaşmıştır. Erken dönem kampların düzensiz yapısı, zamanla yerini daha organize bir sisteme bırakmış ve Stalin dönemiyle birlikte bu kamplar sistematik bir şekilde genişleyerek GULag'ın temelini oluşturmuştur.

2. Sovyet Ceza Sisteminde GULag

Erken dönem Sovyet çalışma kampları, Bolşevik rejimin 1917 Ekim Devrimi sonrasında ortaya çıkan toplumsal ve siyasi karşıtlıkları bastırma amacıyla kurulmuştur. Özellikle 1918-1921 yılları arasındaki İç Savaş sürecinde, rejimin ideolojik hedeflerine karşı çıkan bireyler bu kamplara gönderilmiş ve zorla çalıştırılmıştır. Bu süreçte, mahkûm emeği ekonomik kalkınmayı desteklemek için bir araç olarak görülmüş ve bu kamplar küçük ölçekli girişimlerden sistematik bir uygulamaya dönüşmüştür. 1923 yılında kurulan Solovki Kampı, bu uygulamanın erken bir prototipi olarak değerlendirilmiş, mahkûm emeğini fiziksel tecrit ile birleştiren bir model sunmuştur. Ancak Solovki, Stalin'in 1929 yılında başlattığı kolektivizasyon ve sanayileşme politikaları doğrultusunda daha geniş bir ceza sistemi olan GULag ağının temellerini atmıştır. Stalin, bu sistemi muhalifleri ortadan kaldırmak, ekonomik kalkınmayı hızlandırmak ve toplumu kontrol altında tutmak amacıyla yaygınlaştırmıştır. Bu doğrultuda, GULag ağının oluşturulması, Stalin'in ideolojik hedeflerini gerçekleştirme yolunda attığı sistematik adımlar ve politik kararlarla ivme kazanmıştır.¹⁹

Stalin dönemi sanayileşme ve kolektifleştirme politikalarının bir parçası olarak, 1929 yılında bir kamp ağı oluşturulması planlanmıştır. Bu doğrultuda, 1929 yılında Politbüro tarafından kabul edilen “*Suçluların Çalıştırılması Hakkında*” başlıklı kararnamesi, çalışma kamplarının hem ideolojik hem de ekonomik amaçlar doğrultusunda yaygınlaşmasının temelini atmıştır. Kararnameye göre, üç yıl ve üzeri hapis cezasına çarptırılan suçlular, doğal kaynakların sömürüsü ve uzak bölgelerin kolonizasyonu amacıyla OGPU tarafından yönetilen kamplarda çalıştırılmak üzere bu bölgelere sevk edilmiştir. Disiplinli ve uyumlu davranış sergileyen mahkûmlara erken tahliye hakkı tanınmış ve aynı bölgede serbest yerleşimci olma imkânı sağlanmıştır. Ceza süresini tamamlayan mahkûmlar ise gönüllü olarak yerleşimci statüsünü tercih etmişlerdir. Bu düzenleme, Sovyet yönetiminin mahkûm emeğini ekonomik kalkınmanın bir aracı olarak değerlendirme yaklaşımını ve sanayileşme ile tarımsal kolektifleştirme politikalarına katkı sağlama amacını yansıtmaktadır. Ayrıca, bu kamplarda mahkûmlar için sıkı bir disiplin ve üretkenlik esas alınmış, OGPU'nun yönetimi altında iş gücü, sağlık ve eğitim alanlarında düzenlemeler yapılmıştır.²⁰

Sovyet çalışma kamplarının işleyişine dair detaylı düzenlemeler, 7 Nisan 1930'da SSCB Halk Komiserleri Konseyi tarafından onaylanan “*Zorunlu Çalışma Kampları Yönetmeliği*” ile sistematik bir çerçeveye oturtulmuştur. Bu yönetmelik, mahkûmların toplumdan tecrit edilmesi, ıslah edilmesi ve ekonomik üretime katkı sağlamalarını amaçlamıştır. Bu kampların OGPU tarafından yönetilmesi ve mahkûmların iş gücü, eğitim, sağlık ve disiplin gibi alanlarda sıkı bir denetim altında tutulması öngörülmüştür. Mahkûmlar, sosyal statü ve suç türüne göre kategorilere ayrılarak çeşitli rejimlere tabi tutulmuş, çalışma koşulları ve rehabilitasyon süreçleri kültürel, eğitimsel ve disiplinler yöntemlerle düzenlenmiştir. Ayrıca, savcılık denetimi altında kamplardaki hukuki düzenin ve mahkûmların haklarının korunması hedeflenmiştir.²¹

Sovyet yönetimi, 25 Nisan 1930 tarihinde Halk Komiserleri Konseyi'nin 7 Nisan 1930 tarihli “*Islah ve Çalışma Kampları Yönetmeliği*” kararını uygulamaya koymak amacıyla, “Kamplar İdaresi” anlamına gelen Upravlenie Lagerey'i (ULag) oluşturmuştur. Bu doğrultuda, OGPU'nun kampların yönetimine ilişkin organizasyonunda idari, mali ve personel politikalarına yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda, kampların finansal sorumluluklarının tanımlanması, personel alım süreçlerinin belirli kriterlere bağlanması ve idari işleyişin OGPU'nun diğer birimleri ile uyum içinde yürütülmesi hedeflenmiştir. Kararlar hem mevcut OGPU personelinin hem de yeni atamaların düzenli bir şekilde entegrasyonunun sağlanmasını öngörmüş ve bu düzenlemelerin uygulamaya konulmasıyla kampların merkezi yönetim yapısının güçlendirilmesi hedeflenmiştir.²²

10 Temmuz 1934 tarihinde OGPU'nun yetkileri tamamen NKVD'ye devredilmiş, bu kapsamda zorunlu çalışma kamplarının denetim ve yönetimi de NKVD'ye aktarılmıştır. Bu dönemde, OGPU Kamplar İdaresi

¹⁸ B. Yakovlev, *Kontsentratsionnye Lageri SSSR*, Institut Po Izucheniyu Istorii i Kultury SSSR, München, 1955, s. 29.

¹⁹ Orlando Figes, *A People's Tragedy: The Russian Revolution 1891–1924*, Jonathan Cape, London, 1996, s. 721-723.

²⁰ RGASPI, F. 17, Op. 3, D. 746, l. 11.

²¹ GARF, F. 5446, Op. 1, D. 54, l. 52-66.

²² GARF, F. 9401, Op. 1a, D. 1, l. 14.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE GULAG SİSTEMİ: KARAGANDA KAMPI (KARLAG) ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

yeniden yapılandırılarak “Kamplar Ana İdaresi” anlamına gelen GULag adını almıştır. Aynı yıl Kazakistan’daki çalışma kampları da GULag bünyesine dâhil edilmiştir. Bu gelişme, Sovyetler Birliği’nde zorunlu çalışma sisteminin merkezileştirilmesi ve yönetiminin sistematik hale getirilmesi açısından önemli bir dönüm noktası olmuştur.²³

Stalin dönemi Sovyet yönetimi, toplumu rejime uyumlu hale getirmek amacıyla, bireyleri keyfi suçlamalarla “vatan haini” veya “halk düşmanı” ilan ederek, hızlı ve adil olmayan yargı süreçleriyle GULag kamplarına göndermiştir. Bu baskıcı uygulamaların yasal zeminini, 1926 Sovyet Ceza Kanunu’nun 58. ve 59. maddeleri oluşturmuştur. 58. madde, 14 bentten oluşarak “karşı-devrimci faaliyetler” başlığı altında rejim karşıtı olarak algılanabilecek her türlü tutumu veya davranışı geniş bir suç kategorisi içine dâhil etmiş ve özellikle karşı devrimci ve anti-Sovyet olmak suçlamalarına yasal bir çerçeve sunmuştur. 59. madde ise 13 bentten oluşarak “hükümet düzenine karşı tehlikeli suçlar” başlığı altında ekonomik ve sosyal düzeni tehdit eden eylemleri hedef almıştır.²⁴ Bu maddeler, rejimin totaliter kontrol mekanizmasını güçlendirmek, muhalefeti bastırmak ve farklı düşünce biçimlerini ortadan kaldırmak için bir araç olarak kullanılmıştır. Stalin’in kolektivizasyon politikaları, tarımsal üretimdeki zorlamalar ve sanayileşme hedefleri ile birleşen bu hukuk sistemi, toplumun her alanına nüfuz eden bir korku ve denetim mekanizması yaratmıştır.²⁵

Stalin döneminde GULag kampları, rejim karşıtı ya da sistem için potansiyel tehdit oluşturan bireylerin hapsedildiği yerler olarak öne çıkmıştır. Bu kamplarda tutuklananların cinsiyet dağılımı da sistemin baskıcı yapısını anlamak açısından önem taşımaktadır. Bu bağlamda, GULag kamplarında 1934-1948 yılları arasında erkek ve kadın mahkûmların sayısal ve oransal dağılımı, tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: GULag Kamplarındaki Mahkûmların Cinsiyet Dağılımı²⁶

Yıllar (1 Ocak itibarıyla)	Erkekler (Mutlak Sayı)	Erkekler (%)	Kadınlar (Mutlak Sayı)	Kadınlar (%)
1934	480.199	94,1	31.008	5,9
1935	680.503	93,8	44.980	6,2
1936	788.826	93,9	51.120	6,1
1937	770.561	93,1	57.291	6,9
1938	932.247	93,1	68.749	6,9
1939	1.207.209	93,6	82.107	6,4
1940	1.334.409	93,9	86.859	6,1
1941	1.325.452	94,0	84.732	6,0
1942	1.143.169	92,8	88.344	7,2
1943	1.225.243	92,6	98.149	7,4
1944	1.351.421	92,6	107.960	7,4
1945	1.525.365	92,7	119.829	7,3
1946	1.490.278	92,7	116.755	7,3
1947	1.667.367	92,5	134.773	7,5
1948	1.888.225	90,8	208.324	9,2

Tablo, GULag kamplarında erkeklerin sayıca kadınlardan açık ara fazla olduğunu, ancak yıllar içinde kadın mahkûm sayısının da giderek arttığını göstermektedir. 1934’te kadın mahkûmlar toplamın yalnızca %5,9’unu oluştururken, 1948’de bu oran %9,2’ye yükselmiştir. Erkek mahkûmlar her yıl toplamın %90’ından fazlasını oluşturmuş, bu durum sistemin öncelikli hedefinin erkekler olduğunu ortaya koymuştur. Kadınların oranındaki artış ise rejimin baskıcı politikalarının giderek daha geniş bir kesimi hedef aldığını göstermektedir. Savaş yılları ve sonrası, özellikle kadınların da sistematik olarak cezalandırıldıkları bir dönem olmuştur.

²³ Nurullah Çetin, *Arşiv Belgelerine Göre Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği’nin Kazakistan’daki Reprisiya Siyaseti (1930–1940)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul, 2023, s. 89.

²⁴ *Ugolovnyy Kodeks RSFSR 1926 goda*, Yuridicheskoe Izdatelstvo Nkyu SSSR, Moskva, 1938, s. 26-35.

²⁵ Furkan Gözütok, *Stalin Dönemi Gulag Kampları*, Bandırma Onyed Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bandırma, 2022, s. 96.

²⁶ V. N. Zemskov, “GULAG (Istoriko-Sotsiologicheskii Aspekt)”, *Sotsiologicheskiiye Issledovaniya*, C. 6, S. 7, 1991, s. 8–9.

Sovyetler Birliği'nde GULag sistemi ve kitlesel baskılar, yalnızca mahkûmların zorla çalıştırılmasını değil, aynı zamanda sözde “halk düşmanları” olarak tanımlanan bireylerin aile üyelerini, eşlerini, çocuklarını, hatta kardeşlerini ve ebeveynlerini de hedef alan geniş kapsamlı bir zulüm mekanizması oluşturmuştur. Rejim, herhangi bir yargılama ya da soruşturma süreci olmaksızın yüz binlerce kadın ve çocuğu, yalnızca rejim karşıtı olarak değerlendirilen kişilerle akrabalık bağları nedeniyle kamplara ve sıklıkla ülkenin uzak bölgelerine zorla göndermiştir. Bu bireyler, genellikle hapis cezalarına çarptırılmış ve cezalarının ardından ebedi iskân adı altında sürgün edilmiştir.²⁷

Sonuç olarak, Stalin döneminde GULag sistemi, Sovyet toplumunun rejime uygun bir yapıya kavuşturulması için hem bir baskı hem de dönüşüm mekanizması olarak işlev görmüştür. Bu sistem, rejime tehdit olarak görülen bireylerin fiziksel ve zihinsel olarak yeniden şekillendirilmesini, ekonomik üretime katkıda bulunmalarını ve ideolojik açıdan sadık birer Sovyet vatandaşı haline gelmelerini hedeflemiştir. Bu bağlamda, Kazakistan'ın geniş coğrafi alanı ve zengin doğal kaynakları, Sovyet sanayileşme politikalarına uygun bir altyapı sunarak çalışma kamplarının burada yoğunlaşmasına zemin hazırlamıştır. Kazakistan'daki en önemli çalışma kamplarından biri olan KarLag ise Sovyet rejiminin hem ekonomik üretim hedeflerine ulaşmasını sağlayan hem de nüfus üzerinde sosyal ve ideolojik bir kontrol mekanizması kuran bir merkez haline gelmiştir.

3. KarLag: Sovyet Kazakistan'ında Karaganda Kampının Oluşumu, Faaliyetleri ve Toplumsal Etkileri

Kazakistan'da çalışma kamplarının oluşumu ve yaygınlaşması, Sovyetler Birliği'nin sanayileşme ve kolektivizasyon politikalarının bir uzantısı olarak ortaya çıkmıştır. Geniş bozkır alanları, Sovyetler tarafından zorunlu çalışma sistemi için ideal bir coğrafya olarak değerlendirilmiştir. Stalin döneminde, tarımsal üretimi artırmak, altyapı projelerinde ucuz iş gücü sağlamak ve ideolojik muhalefeti bastırmak için GULag sistemine bağlı birçok kamp kurulmuştur. Bu kamplar, Kazakistan'ın doğal kaynaklarına erişim sağlamak ve bölgeyi Sovyet sistemine entegre etmek amacıyla özellikle stratejik öneme sahip olmuştur. Zengin yeraltı kaynaklarının işlenmesi ve tarımsal üretimin artırılmasının yanı sıra, etnik ve siyasi muhaliflerin sürgün edilerek izole edilmesi de bu kampların temel işlevlerinden biri olmuştur.²⁸

Kazakistan'daki çalışma kampları, Sovyetler Birliği'nin ekonomik kalkınma hedefleri ve siyasi baskı politikaları doğrultusunda çok yönlü bir işleve sahip olmuştur. 1940'ların başında Sovyetler Birliği genelinde 500'den fazla ıslah ve çalışma kampı bulunurken, Kazakistan'da 23 kamp faaliyet göstermekteydi. Bu kamplardan KarLag, kömür ve demir dışı metal madenciliği ile tarım faaliyetlerinde öne çıkarken, Çimkent Kampı kimya ve çimento sektöründe, Kazalinsk Kampı tuğla üretiminde, Balkaş Kampı ise bakır üretimi ve inşaat işlerinde mahkûmları çalıştırıyordu. Pesçanıy Kampı manganez ve bakır üretimiyle, Almatı ve Aktöbe kampları inşaat faaliyetleriyle dikkat çekerken, Steplag, Ust-Kamenogorsky ve Ekibastuz kampları maden, kimya ve çimento sektörlerinde iş gücüne dayalı çalışmalarıyla ön plana çıkıyordu. Ayrıca Jambyl, Türkistan, Irgiz, Kamyşinsky, Kızıl-Ordu, Luglager, Kostanay, Petropavlosk, Kökşetau, Semey ve Ural kampları da bölgesel sanayi, maden veya tarım üretimine katkıda bulunmaktaydı. Öte yandan, “vatan hainleri” olarak suçlanan kişilerin eşleri ve çocuklarını hapsedmek amacıyla Aljir Kampı kurulmuştur.²⁹

KarLag, sahip olduğu geniş alan ve çok yönlü işlevleriyle Sovyetler Birliği'nin ekonomik ve siyasi hedeflerine hizmet eden en önemli kamplardan biri olarak öne çıkmıştır. Mayıs 1930'da SSCB Halk Komiserleri Konseyi tarafından “Kazakistan Islah ve Çalışma Kampı”nın (Kazakhstanskiy Ispravitelno-Trudovoy Lager-KazITLag) kurulmasına yönelik bir karar alınmıştır. Bu doğrultuda, Kazakistan Halk Komiserleri Konseyi, 13 Mayıs 1930 tarihinde OGPU'ya ücretsiz ve süresiz olarak 110 bin hektarlık bir arazi tahsis etmiştir. Karakaralı bölgesindeki Bessoba ve Koyandinski-Botovskiy pazarlarının yapıları da kampın kullanımına verilmiştir. 19 Aralık 1931 tarihinde KazITLag'ın bir bölümü yeniden yapılandırılmış ve merkezi Karaganda bölgesindeki Dolinka köyünde bulunan KarLag adıyla teşkilatlanmıştır. Sovyetler Birliği'nin GULag sisteminin önemli bir unsuru olan KarLag, tarımsal üretim, sanayi projeleri ve altyapı çalışmaları gibi çeşitli alanlarda mahkûmların zorla çalıştırılması yoluyla Sovyet ekonomisine önemli katkılar sağlamıştır.³⁰ Başlangıçta 110 bin hektarlık bir araziye sahip olan kampın kontrol ettiği topraklar, 1 Temmuz 1931 tarihinde arazi düzenleme kurumlarına devredilmiştir. Bunun ardından, 1932 yılında kampa 1.716.019 hektarlık bir arazi tahsis edilmiştir.³¹

KarLag topraklarının idari ve ekonomik düzenlenmesi sürekli olarak geliştirilen bir yapıya sahip olmuştur. Bu dönemde, KarLag sınırları içinde yer alan 1.836.385 hektarlık arazi kalıcı kullanım hakkı kapsamında

²⁷ Hikmet Demirci, “Kazakistan Gulag Kamplarında Aile, Kadın ve Çocuk”, *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. 127, S. 251, 2021, s. 248.

²⁸ Elif Karpuz, *Yeni Sovyet İnsanı İnşasında Gulag Kampları*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş, 2024, s. 53.

²⁹ Çetin, *agt*, s. 101-102.

³⁰ *Karaganda. Karagandinskaya Oblast: Entsiklopediya*, s. 34.

³¹ GARF, F. 9414, Op. 1, D. 108, l. 16ob.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE GULAG SİSTEMİ: KARAGANDA KAMPI (KARLAG) ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

devralınarak devletin ekonomik kalkınma süreçlerine dahil edilmiştir.³² Tüm bölge, 5 idari bölgeye, bir bilimsel araştırma şubesi niteliğindeki deneysel tarım istasyonuna ve bir yedek otlak fonuna ayrılmıştır. Her bir bölge, ekonomik merkez işlevi gören kamp noktaları, tarım arazileri ve hayvancılık çiftliklerini içeren toprak birimlerine bölünmüştür. Tarım arazileri tarlalardan, hayvancılık çiftlikleri ise hem kışlık hem de yazlık hayvan barınaklarından oluşurken, bu çiftliklere tahsis edilen toprakların sınırları her yıl geçici tahsis işlemleriyle düzenlenmekteydi. Kamp noktalarının büyüklükleri, tahsis edilen arazinin özelliklerine ve birimlerin ekonomik faaliyetlerinin niteliğine bağlı olarak farklılık göstermiştir.³³

KarLag'ın bölgesel yönetimi ve ekonomik işleyişi, toprak büyüklükleri ve kamp noktaları temel alınarak ayrıntılandırılmıştır. Bu bağlamda, toplam alanları itibarıyla en küçük bölge 164,499 hektarla Dolinski, en büyük bölge ise 622,317 hektarla Bidjanski olarak öne çıkmaktadır. Her iki bölgede de 9 kamp noktası bulunmaktadır. Bununla birlikte, Serebetski bölgesi 296,207 hektar alanı ve 9 kamp noktasıyla orta büyüklükte bir yapı sergilerken, Çurubay-Nurinski 260,068 hektar alan ve 6 kamp noktasıyla diğer bölgelere göre daha az sayıda arazi birimine sahiptir. Burundinski ise 358,726 hektar alan ve 8 kamp noktasıyla daha dengeli bir dağılım göstermektedir. 1939 yılı itibarıyla, KarLag'ın beş bölgesinde toplam 41 kamp noktası tespit edilmiştir.³⁴

KarLag'ın yönetim yapısı, çok yönlü bir idari organizasyonu içeren kapsamlı bir sistem olarak tasarlanmıştır. İdari ve lojistik bölüm, kampın temel ihtiyaçlarının tedariki ve genel idaresini üstlenirken, kayıt ve dağıtım bölümü mahkûmların kaydedilmesi, kategorize edilmesi ve çalışma alanlarına sevkini organize etmiştir. Kampın güvenlik ve düzeninden sorumlu olan operasyon ve gizli polis bölümü, aynı zamanda siyasi gözetim ve denetim faaliyetlerini yürütmüş, ideolojik kontrol mekanizmasını sağlamıştır. Kontrol ve planlama bölümü, kamp işleyişinin planlanması, hedeflere ulaşımın denetlenmesi ve iş gücünün verimli kullanılmasını sağlarken, kültürel ve eğitsel bölüm, Sovyet ideolojisini yaymak amacıyla ideolojik eğitimler ve kültürel etkinlikler düzenlemiştir. Bunun yanı sıra, sivil çalışan kadrolar bölümü personel organizasyonunu yönetmiş, tedarik, ticaret ve finans bölümü ise kampın ticari faaliyetleri, bütçe yönetimi ve finansal kaynaklarının koordinasyonunu gerçekleştirmiştir. Ulaşım ve siyasi bölümler, mahkûmların taşınmasını ve ideolojik uygulamaların gözetimini sağlamış, böylece KarLag'ın işlevselliği ile Sovyet ideolojisinin uygulanması arasında güçlü bir bağ kurulmuştur.³⁵

KarLag, Sovyetler Birliği'nin GULag sisteminin bir parçası olarak, özellikle siyasi mahkûmlar ve çeşitli suçlardan hüküm giymiş bireyler için kurulmuştur. Bu kampta tutulan mahkûmların sayısı, yıllar içinde Sovyet yönetiminin politikaları ve savaş koşullarına bağlı olarak değişiklik göstermiştir. Bu bağlamda, KarLag'daki mahkûm sayısının 1932-1959 yılları arasındaki değişimi, Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2: Yıllara Göre KarLag Mahkûm Sayısı³⁶

Yıl	Mahkûm Sayısı	Yıl	Mahkûm Sayısı
01.12.1932	10.400	01.01.1943	45.798
01.01.1934	24.148	01.01.1944	50.080
01.01.1935	25.110	01.01.1945	53.946
01.01.1936	38.194	01.01.1947	60.745
01.01.1937	27.504	01.01.1948	63.555
01.01.1938	31.548	01.01.1949	65.673
01.10.1938	40.109	01.01.1950	54.179
01.01.1939	35.072	01.01.1951	45.675
01.01.1940	31.691	01.01.1953	42.244
01.01.1941	33.747	01.01.1954	26.618
01.07.1941	39.513	01.01.1955	23.009
01.01.1942	42.582	01.01.1957	21.736
01.04.1942	41.019	01.01.1959	16.957

³² GARF, F. 9414, Op. 1, D. 108, l. 49.

³³ Ainur Arkhymatayeva, *Sovyetler Birliği'nin Kazakistan Politikası (1927–1938)*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli, 2021, s. 93-95.

³⁴ Satıbalı Dilmanoviç Dilmanov, *Ispravitelno-trudovye Lagerya Na Territorii Kazakhstana (1930–1956 gg.)*, Institut Istoriı i Etnologii Imeni Ch. Ch. Valikhanova, (Dissertatsiya), Almaty, 2002, s. 113.

³⁵ K. K. Abdrahmanova, “Nauchno-Issledovatel'skaya Deyatel'nost Uchenykh-Zaklyuchennykh Karlag v 1930–1950-e gg.”, *Gumanitarnye Nauki v Sibiri*, S. 2, 2013, s. 61.

³⁶ *Sistema Ispravitelno-Trudovyykh Lagerey*, s. 285.

Tabloya bakıldığında, KarLag'da mahkûm sayısının yıllar boyunca önemli değişiklikler gösterdiği görülmektedir. 1930'ların başından itibaren hızla artan mahkûm sayısı, Stalin dönemindeki baskıcı politikaların ve zorunlu çalışma sisteminin yaygınlaşmasının bir sonucu olarak değerlendirilebilir. İkinci Dünya Savaşı yıllarında bu sayının yüksek seviyelerde kalması, savaşın yarattığı ekonomik baskı ve toplumsal kontrol mekanizmalarının güçlenmesiyle ilişkilendirilebilir. 1950'lerden sonra mahkûm sayısında görülen belirgin düşüş ise Stalin sonrası dönemde Gulag sisteminin çözülmeye başlaması ve siyasi baskıların kısmen hafiflemesi ile açıklanabilir. Bu değişim, Sovyetler Birliği'nin politik dönüşüm sürecine işaret etmektedir.

Savaş dönemi koşulları ve Karaganda kampındaki ekonomik büyüme, daha önce mevcut olmayan çeşitli yeni üretim tesislerinin kurulmasına neden olmuştur. Bu tesisler arasında cam, sebze kurutma, şeker, dökme demir, mekanik ve yağ fabrikaları gibi sanayi işletmeleri yer almıştır. İkinci Dünya Savaşı'nın sonuna gelindiğinde, Karaganda kampı 117 ayrı işletmeyi içeren yerel bir sanayiye sahip olmuştur. Bu işletmelerin çoğu 1945 yılında üretim planlarını başarıyla gerçekleştirmiştir. Genel olarak, 1941'den 1945'e kadar KarLag'ın sanayi işletmeleri tarafından 156 milyon ruble değerinde ürün üretilmiştir. Onarım ve mekanik fabrikası kolektifi, Sovyet Ordusu için bir milyondan fazla havan mermisi sağlamıştır. Savaş yıllarında toplam 219 milyon ruble tasarruf edilmiştir ve bu miktarın 103 milyon rublesi merkeze aktarılmıştır.³⁷

İkinci Dünya Savaşı yıllarında KarLag, ekonomik faaliyetleri ve üretim başarısı, Sovyetler Birliği'nin genel savaş ekonomisi politikaları ile doğrudan ilişkilidir. Ancak bu ekonomik başarıların ardında, insan hakları ihlallerinin ve toplumsal yapıdaki dönüşümün ciddi bedelleri yatmaktadır. KarLag, sadece sanayi üretimine katkı sağlamakla kalmamış, aynı zamanda Sovyet ideolojisinin toplumsal yeniden yapılandırma projelerine hizmet eden bir laboratuvar işlevi görmüştür. Kampın ekonomik büyümesi ile sosyal ve kültürel etkileri, birbirini tamamlayan ve aynı zamanda çelişen bir dinamik sunmaktadır. Bu bağlamda, kampın üretim kapasitesinin artışı, kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere mahkûmların ağır işlerde kullanılmasını ve aile yapılarının parçalanmasını beraberinde getirmiştir.

KarLag, Sovyetler Birliği'nin ideolojik, sosyal ve ekonomik dönüşüm hedeflerine hizmet eden bir ceza kampı olarak, yalnızca bireyleri cezalandırmakla kalmamış, aynı zamanda toplumsal yapı üzerinde de derin bir etki yaratmıştır. Bu kampta özellikle ailelerin parçalanması, kadınların ve çocukların insanlık dışı koşullara maruz kalması, geleneksel aile yapılarının çözülmesine ve yeni bir Sovyet yurttaşlık modeline zorlanmasına neden olmuştur. Kadınlar ve çocuklar, ağır işlerde çalıştırılarak veya kamusal alanlarda ideolojik eğitime tabi tutularak Sovyet rejiminin işçi sınıfına entegrasyon projelerinde kullanılmıştır. Ayrıca, mahkûmların ailelerinden koparılıp uzak yerlere gönderilmesi, toplumsal bağların zayıflamasına ve bireyler arasında güven eksikliğine yol açmıştır. Aileler yalnızca fiziksel olarak bölünmekle kalmamış, aynı zamanda psikolojik travmalara da maruz kalmışlardır. Karlag, Kazakistan'ın demografik yapısının değiştirilmesinde, yerel halkın sosyal dokusunun bozulmasında ve geleneksel değerlerin yerini Sovyet ideallerine bırakmasında önemli bir rol oynamıştır. Bu etkiler, kadınların ve çocukların hikâyeleri üzerinden daha görünür hale gelmiş, toplumsal hafızada derin izler bırakmıştır.³⁸

KarLag, Sovyetler Birliği'nin Gulag sistemi çerçevesinde, sanayileşme hedefleri doğrultusunda zorunlu çalıştırma yoluyla ekonomik kalkınmayı destekleyen bir merkez olarak işlev görmüştür. KarLag, 1955-1956 yıllarında SSCB'nin cezaevi sistemindeki yeniden yapılanma sürecinde, 12 kamp şubesinden 8'inin tasfiye edilmesiyle önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Bu dönüşümün bir parçası olarak, 17 Eylül 1955 tarihli 00379 sayılı emirle Kazak SSC İçişleri Bakanlığı'na dâhil olmuştur. 27 Temmuz 1959 tarihli 0298 sayılı emir doğrultusunda Karaganda bölgesi İçişleri Müdürlüğü'ne bağlı Cezaevi İdaresi'ne dönüştürülmüş olan bu kamp, Sovyet modernleşme projelerinin insan maliyetini ortaya koymuştur.³⁹ Dönemin büyük ölçekli inşaat projeleri, maden ocakları, yollar ve fabrikalar, çoğunlukla hükümlü emeğiyle inşa edilmiş olup, bu süreç yalnızca ekonomik kalkınma çabalarını değil, aynı zamanda bireylerin temel haklarının ihlal edildiği ve toplumsal hafızada derin izler bırakan bir dönemi de temsil etmiştir.

SONUÇ

Sovyetler Birliği'nde zorunlu çalışma kamplarının oluşumu, Bolşevik Devrimi sonrasında ideolojik, siyasi ve ekonomik dönüşümün bir aracı olarak şekillenmiştir. Devrim sonrası oluşan toplumsal ve sınıfsal çatışmalar, rejimin baskıcı politikalar geliştirmesine neden olmuş; karşı-devrimci unsurların etkisiz hale getirilmesi için çalışma kampları, ekonomik ve ideolojik kontrol mekanizmalarının ayrılmaz bir parçası haline gelmiştir. Lenin'in liderliğinde uygulanan Kızıl Terör politikaları, Sovyet kamp sisteminin temellerini atmış, bu kamplar sosyalist dönüşüm hedeflerini gerçekleştirme aracı olarak değerlendirilmiştir. Erken dönemde kampların düzensiz yapısı, 1930'lara gelindiğinde daha sistematik bir yapıya evrilmiştir.

³⁷ GARF, F. 9401, Op. 1a, D. 551, I. 260.

³⁸ Demirci, *agm*, s. 250-260.

³⁹ *Sistema Ispravitelno-Trudovyykh Lagerey*, s. 285.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE GULAG SİSTEMİ: KARAGANDA KAMPI (KARLAG) ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

Stalin dönemi, Sovyet ceza sistemi ve GULag ağının genişleyerek ideolojik bir baskı aracı haline geldiği bir dönem olmuştur. Stalin'in sanayileşme ve kolektifleştirme politikaları, GULag sistemini yalnızca ideolojik bir kontrol aracı değil, aynı zamanda ekonomik kalkınma için temel bir kaynak haline getirmiştir. Muhafiflerin "halk düşmanı" ilan edilerek kamplarda zorla çalıştırılması, Sovyet toplumunu yeniden şekillendirme ve rejime sadık bireyler yaratma çabası olarak görülmüştür. Stalin dönemi, GULag kamplarındaki insanlık dışı koşullar, kitlesel baskılar ve keyfi tutuklamalarla toplumsal travmaların derinleştiği bir süreç olmuştur.

KarLag, Sovyetler Birliği'nin sanayileşme hedeflerini gerçekleştirmek için Kazakistan'da kurulan GULag sisteminin bir parçası olarak öne çıkmıştır. Kamp, geniş bir araziye yayılan ekonomik faaliyetleri aracılığıyla sanayi üretimine ve tarımsal kalkınmaya önemli katkılar sağlamıştır. Ancak bu süreç, mahkûmların ağır çalışma koşulları altında sistematik olarak sömürülmesine yol açmıştır. KarLag, özellikle savaş dönemi ekonomik faaliyetlerinde etkin bir rol oynamıştır. Ancak bu ekonomik büyümenin arkasında, mahkûmların temel haklarından mahrum bırakıldığı ve insanlık dışı koşullar altında çalıştırıldığı gerçeği bulunmaktadır. Kampın çok yönlü yönetim yapısı ve ideolojik kontrol mekanizmaları, Sovyet rejiminin toplumsal dönüşüm hedeflerini yansıtmıştır.

KarLag, Sovyet ideolojisinin toplumsal yapı üzerinde yarattığı etkilerin çarpıcı bir örneğidir. Kamp, yalnızca bireyleri cezalandırma işlevi görmemiş, aynı zamanda Sovyet rejiminin aile yapısını parçalama ve bireyleri rejim ideallerine zorla entegre etme politikalarının bir aracı olmuştur. Kadınlar ve çocuklar da dahil olmak üzere geniş bir nüfusun mahkûm edildiği bu sistem, Kazakistan'ın sosyal dokusunda kalıcı değişikliklere yol açmıştır. Ailelerin parçalanması, toplumsal bağların zayıflaması ve geleneksel değerlerin yerini ideolojik eğitim projelerinin alması, KarLag'ın toplumsal etkisinin boyutlarını göstermiştir.

Genel olarak, Sovyet zorunlu çalışma kampı sistemi, siyasi muhalifleri ve "halk düşmanları" olarak tanımlanan geniş kesimleri baskı altına alarak ideolojik ve ekonomik hedeflere ulaşma aracı olarak işlev görmüştür. KarLag, bu sistemin bir parçası olarak, Sovyet modernleşme projelerinin insan maliyetini gözler önüne sermiştir. GULag sistemi, yalnızca ekonomik kalkınmayı desteklemek için değil, aynı zamanda rejimin totaliter kontrol mekanizmalarını güçlendirmek ve toplumu yeniden şekillendirmek amacıyla kullanılmıştır. Bu süreç, insan haklarının ağır ihlallerine, toplumsal travmalara ve bölgesel demografik yapının kalıcı şekilde değişmesine yol açmıştır. GULag kampları, Sovyet rejiminin baskıcı politikalarının ve ideolojik kontrol arayışının tarihsel bir yansıması olarak dünya hafızasında derin bir iz bırakmıştır.

EXTENDED ABSTRACT

Introduction

The issue of forced labor camps in the Soviet Union has been widely debated within historical and political scholarship. These camps, emerging in the wake of the October Revolution of 1917, were integral to the Bolshevik regime's efforts to consolidate power, suppress political opposition, and sustain economic development, functioning as instruments of both control and resource mobilization. Drawing on Tsarist penal exile practices, the Soviet leadership institutionalized a system of labor camps that expanded under the Narodny Komissariat Vnutrennih Del (NKVD), evolving into a vast mechanism of state repression. By the late 1920s and early 1930s, this system evolved into a nationwide forced labor apparatus, the Glavnoye Upravleniye Lagerey (GULag), serving both punitive and economic functions. Existing literature extensively discusses the political rationale behind the Gulag, the harsh conditions within the camps, and their role in Soviet industrialization. However, limited research specifically focuses on the Karaganda Correctional and Labour Camp (Karagandinskiy Ispravitelno-Trudovoy Lager-KarLag) and its dual function as both an economic and political tool of state repression. This study aims to bridge that gap by examining KarLag's contribution to Soviet industrialization and its broader implications for ideological control and human rights violations.

KarLag, established in the early 1930s in Kazakhstan, represents a significant case study within the larger Gulag network. Due to its vast territory and strategic economic potential, Kazakhstan became a key location for forced labor settlements. KarLag played a crucial role in Soviet industrialization efforts, particularly in mining, infrastructure development, and agricultural expansion. At the same time, it served as a political re-education center, targeting perceived enemies of the state, including ethnic minorities, political dissidents, and intellectuals. The conditions in KarLag reflected the brutal realities of the Soviet penal system-prisoners endured grueling labor, inadequate living conditions, and harsh ideological indoctrination. By analyzing KarLag's role within the broader Soviet labor camp system, this study contributes to existing scholarship by offering a nuanced understanding of its economic contributions, ideological functions, and long-term social consequences. Additionally, this research aims to highlight the long-lasting demographic and cultural effects of forced labor policies in Kazakhstan, particularly in terms of ethnic diversity and social transformation. Furthermore, the analysis of KarLag provides insight into how state repression policies influenced the broader trajectory of Soviet governance and economic planning.

Methodology

This study employs a historical-analytical approach, relying primarily on archival document analysis to reconstruct the establishment, operation, and consequences of KarLag. Key sources include official Soviet state records, administrative reports, and legal documents that provide insights into the governance and economic activities of the camp. Additionally, the study incorporates firsthand testimonies of former prisoners, which offer valuable perspectives on the human cost of forced labor. These qualitative sources are supplemented with quantitative data, such as demographic shifts and labor output statistics, to assess the economic significance of KarLag. To provide a broader context, this research also includes comparative analyses with other Gulag camps in the Soviet Union, examining structural similarities and operational differences. The study further engages with existing academic literature on Soviet penal policies, labor camps, and totalitarian governance to contextualize findings within the broader discourse. Through this multi-faceted methodological approach, the research aims to provide a comprehensive analysis of KarLag's socio-political and economic impact, shedding light on its role within Soviet state policies and its lasting effects on regional development. Additionally, the study considers the methodological challenges posed by Soviet-era archival censorship and the reliability of sources, offering a critical perspective on the historiography of forced labor in the Soviet Union.

Results and Conclusion

The research findings underscore that KarLag was not merely a penal colony but a crucial instrument of Soviet industrialization and ideological enforcement. As one of the largest labor camps within the Gulag system, it played a pivotal role in advancing the Soviet Union's economic objectives, particularly in mining, agriculture, and regional infrastructure development. The camp facilitated extensive coal and mineral extraction, supported large-scale agricultural production, and contributed to transport and industrial projects in Soviet Kazakhstan. However, this economic progress came at an immense human cost-prisoners endured extreme labor conditions, malnutrition, physical abuse, and psychological torment. KarLag functioned not only as an economic enterprise but also as a tool of political repression, exemplifying the Stalinist strategy of intertwining forced labor with state-driven industrialization. Stalinist policies ensured that economic productivity and ideological control remained tightly interwoven, allowing the government to suppress dissent while maintaining industrial growth. Moreover, economic expansion in Soviet Kazakhstan was deeply connected to forced resettlement policies and ethnic persecution, as entire populations, including ethnic Germans, Koreans, and Crimean Tatars, were forcibly relocated and subjected to harsh conditions, many within the Gulag system. These policies reshaped Kazakhstan's demographic landscape and generated long-term socio-economic challenges that persisted well beyond the Stalinist era. The legacy of forced labor and repression left profound scars on the region, highlighting how the Soviet state systematically exploited human suffering in the pursuit of industrial progress and political dominance.

Beyond its economic function, KarLag had lasting socio-political and demographic effects on Kazakhstan. The forced relocation of prisoners and their families altered the region's ethnic composition, contributing to long-term demographic transformations. The ideological indoctrination efforts within the camp not only affected prisoners but also influenced local communities, reinforcing Soviet propaganda and limiting resistance to state policies. Moreover, the psychological and cultural scars left by KarLag persisted long after the camp's closure, shaping historical memory and influencing contemporary discussions on human rights violations in the Soviet era. The dissolution of KarLag in the post-Stalin period marked a shift in Soviet penal policies, yet the broader legacy of the Gulag system continues to inform scholarly discourse on authoritarian governance and state-led repression. By documenting these historical realities, this study underscores the need to critically examine the intersection of economic exploitation and ideological control within the Soviet forced labor system. Furthermore, the study highlights the long-term implications of Soviet labor camps on regional identities, social cohesion, and collective memory, offering a broader perspective on how repressive policies continue to shape historical narratives and contemporary socio-political developments. Finally, the research underscores the importance of preserving historical memory through education, memorialization efforts, and continued scholarly inquiry to prevent the recurrence of similar repressive policies in future governance structures.

KAYNAKÇA

1. Arşiv Belgeleri

Gosudarstvennyy Arkhiv Rossiyskoy Federatsii (GARF)

GARF. F. 5446, Op. 1, D. 2.

GARF. F. 5446, Op. 1, D. 54.

GARF. F. 9401, Op. 1a, D. 1.

GARF. F. 9414, Op. 1, D. 108.

SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE GULAG SİSTEMİ: KARAGANDA KAMPI (KARLAG) ÖRNEĞİ ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME

GARF. F. 9401, Op. 1a, D. 551.

Rossiyskiy Gosudarstvennyy Arkhiv Sotsialno-Politicheskoy Istorii (RGASPI)

RGASPI. F. 17, Op. 3, D. 746.

2. Araştırma Eserleri

ABDRAHMANOVA, K. K., “Nauchno-Issledovatel'skaya Deyatel'nost Uchenykh-Zaklyuchennykh Karlag v 1930–1950-e gg.” *Gumanitarnye Nauki v Sibiri*, S. 2, 2013, ss. 61-64.

APPLEBAUM, Anne, *Gulag: A History*. Doubleday, New York 2003.

ARKHYMATAYEVA, Ainur, *Sovyetler Birliği'nin Kazakistan Politikası (1927-1938)*, Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Denizli 2021.

ÇETİN, Nurullah, *Arşiv Belgelerine Göre Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin Kazakistan'daki Reprisiya Siyaseti (1930–1940)*, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Doktora Tezi), İstanbul 2023.

DEMİRCİ, Hikmet, “Kazakistan Gulag Kamplarında Aile, Kadın ve Çocuk.” *Türk Dünyası Araştırmaları*, C. 127, S. 251, 2021, ss. 241-268.

DİLMANOV, Satıbalı Dilmanoviç, *Ispravitel'no-trudovye Lagerya Na Territorii Kazakhstana (1930–1956 gg.)*, Institut Istorii i Etnologii Imeni Ch. Ch. Valikhanova, (Dissertatsiya), Almaty 2002.

FİGES, Orlando, *A People's Tragedy: The Russian Revolution 1891-1924*, Jonathan Cape, London 1996.

GÖZÜTOK, Furkan, *Stalin Dönemi Gulag Kampları*, Bandırma Onyedil Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Bandırma 2022.

GULAG (Glavnoe Upravlenie Lagerey) 1917-1960, Ed. A. I. Kokurin and N. V. Petrov. MFD, Moskva 2000.

IVANOVA, G. M., *Istoriya GULAGa, 1918-1958: Sotsialno-Ekonomicheskii i Politiko-Pravovoy Aspekty*, Nauka, Moskva 2006.

Karaganda. Karagandinskaya Oblast: Entsiklopediy., Atamura, Almaty 2008.

KARPUZ, Elif, *Yeni Sovyet İnsanı İnşasında Gulag Kampları*, Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Kahramanmaraş 2024.

KHAİRMUKHANMEDOV, Nurbek, “Stalin Dönemindeki Siyasi Muhafızları Tasfiye Uygulamaları ve Çalıştırma Kampları”, *bilig*, S. 41, 2007, ss. 155-174.

Kultura v Normativnykh Aktakh Sovetskoy Vlasti: 1917-1922, Ed. K. E. Rybak. ZAO, Yuridicheskii Dom, Yustitsinform, Moskva 2009.

LENİN, V. I., *Polnoe Sobranie Sochineniy*, T. 50, Izdatel'stvo Politicheskoy Literatury, Moskva 1960.

PANOVA, O. N., “Genezis i Evolyutsiya Penitentsirnoy Sistemy na Solovkakh v 1920–1939 gg.”, *GULAG na Severe Rosii: Materialy Vserossiyskoy Nauchnoy Konferentsii s Mezhdunarodnym Uchastiem (27–28 oktyabrya 2009 g., Ukhta)*, Ch. 1, Institut Yazyka, Literatury i Istorii Komi Nauchnogo Tsentra Uralskogo Otdeleniya Rossiyskoy Akademii Nauk, Siktivkar 2011, ss. 40-42.

Sistema Ispravitel'no-Trudovykh Lagerey v SSSR, 1923-1960: Spravochnik, Ed. M. B. Smirnov, Zvenya, Moskva 1998.

Sobraniye Uzakoneniye i Rasporyazheniy Rabochego i Krestyanskogo Pravitel'stva za 1917-1918 gg., Sost. Upravleniye Delami Sovnarkoma SSSR, Moskva 1942.

Sobraniye Uzakoneniye i Rasporyazheniy Pravitel'stva za 1919 g., Sost. Upravleniye Delami Sovnarkoma SSSR, Moskva 1943.

SOLJENİTSİN, Aleksandr, *The Gulag Archipelago: An Experiment in Literary Investigation*, C. 1, Trans. Thomas P. Whitney, Harper & Row, New York 1973.

Ugolovnyy Kodeks RSFSR 1926 goda, Yuridicheskoe Izdatel'stvo Nkyu SSSR, Moskva 1938.

YAKOVLEV, B., *Kontsentratsionnye Lageri SSSR*, Institut Po Izucheniyu Istorii i Kultury SSSR, München 1955.

ZEMSKOV, V. N., “GULAG (Istoriko-Sotsiologicheskii Aspekt)”, *Sotsiologicheskiye Issledovaniya*, C. 6, S. 7, 1991, ss. 3-16.

GTTAD

Makale Bilgileri:	
Etik Kurul Kararı:	<i>Etik Kurul Kararından muaftır.</i>
Katılımcı Rızası:	<i>Katılımcı yoktur.</i>
Mali Destek:	<i>Çalışma için herhangi bir kurum ve projeden mali destek alınmamıştır.</i>
Çıkar Çatışması:	<i>Çalışmada kişiler ve kurumlar arası çıkar çatışması bulunmamaktadır.</i>
Telif Hakları:	<i>Çalışmada kullanılan görsellerle ilgili telif hakkı sahiplerinden gerekli izinler alınmıştır.</i>
Article Information:	
Ethics Committee Approval:	<i>It is exempt from the Ethics Committee Approval</i>
Informed Consent:	<i>No participants.</i>
Financial Support:	<i>The study received no financial support from any institution or project.</i>
Conflict of Interest:	<i>No conflict of interest.</i>
Copyrights:	<i>The required permissions have been obtained from the copyright holders for the images and photos used in the study.</i>

**SOVYETLER BİRLİĞİ'NDE GULAG SİSTEMİ: KARAGANDA KAMPI (KARLAG) ÖRNEĞİ
ÜZERİNDEN BİR DEĞERLENDİRME**